

ALİ FUAD BAŞGİL'İN HÜR FİKİRLER MECMUASI

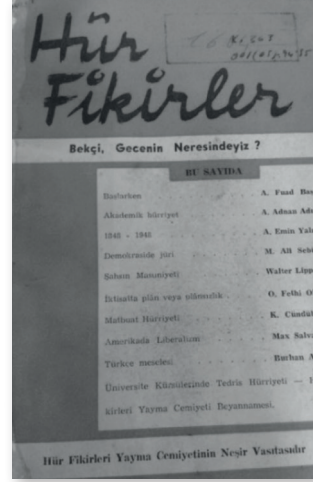
DAVUT DURSUN*

Genel olarak Hür Fikirler Mecmuası

Türkiye'nin akademik, düşünce ve siyasi hayatında özel bir yeri olan Ali Fuad Başgil (öl. 1967) hukuk ve düşünce alanında geriye bıraktığı çok sayıda yayını ve siyasi hayattaki eylemleri ile Türkiye'de önemli bir yere sahip olmuştur. Hem Türkiye'de hem de yurt dışında verdiği dersler ile özellikle Anayasa Hukukuna ilişkin çalışmaları, alanında referans kaynakları olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında çok partili hayata geçiş sürecinde demokrasi, insan hakları ve özgürlükler konusundaki yazıları, konferansları ve yayınları liberal ve muhafazakâr demokratik düşüncenin gelişmesine önemli bir katkı yaptığı teslim edilmelidir (Sadoğlu, 2013; 307-315).

Ali Fuad Başgil'in İkinci Dünya Savaşı sonrasında değişen dünya şartları ortamında çok partili hayata geçilmesi ve temel hak ve özgürlüklerin merkeze alındığı liberal bir yapılanmanın gerçekleştirilmesine katkı sağlaması amacıyla Ord. Prof. Dr. Nihat Reşat Belger, Prof. Şinasi Hakkı Erel, Prof. Dr. Ziyaeddin Hakkı Fındıkoğlu, Prof. Dr. Tevfik Remzi Kazancıgil, Osman Fethi Okyar, Burhan Apaydın gibi akademisyenler ile Süreyya Ağaoğlu, Muvaffak Benderli ve M. Ali Sebük gibi hukukçuların yanında Selim Ragıp Emeç, Ahmet Emin Yalman ve Raif Necdet Meto gibi gazetecilerle 1 Ekim 1947 tarihinde kurduğu Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti onun siyasi ve fikri eğilimleri konusunda somut bir bilgi vermektedir. Derneğin başkanlığını kendisinin üstlenmiş olması o günün koşullarında liberal düşüncenin toplumda makes bulması ve yayılmasına katkı sağlanması konusundaki hedefini ve çabasını ortaya koymaktadır.

Savaştan sonraki gelişmelerde liberal düşüncenin ve özgürlüklerin öne çıkması, otoriter sisteme sahip devletlerin savaşı kaybetmeleri ve bu

ülkelerde müttefiklerin baskısıyla demokratik sistemlerin kurulması yönünde gelişmelerin olması Türkiye'de de otoriter tek parti yönetiminin terk edilerek çok partili sisteme geçilmesi yönündeki siyasi çabaların öne geçmesine önemli bir katkı yapmıştır. Bu ortamda “(t)otaliter eğilimlere karşı özgürlüklerin müdafaasını yapmak isteyen hürriyetperver vatandaşların bir “faaliyet muhiti” ve “hizmet kadrosu” olarak tasarlanmış (Sadoğlu, 2013; 308)” olan *Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti*, bu amacı gerçekleştirmek üzere kuruluşundan bir yıl sonra derneğin yayın organı olarak *Hür Fikirler Mecmuası* adıyla aylık bir dergi çıkarmaya başlamıştır.

Kasım 1948'de İstanbul'da yayınlanmaya başlayan HÜR FİKİRLER Mecmuasının ilk sayısında verilen bilgilerden anlaşıldığına göre derginin sahibi, derneğin de başkanlığını yürüten Prof. Dr. Ali Fuad Başgil, yazı işlerini fiilen yöneten Kemal Cündübeyoğlu, sekreteryasını Nejat Özgür, yayın kurulunu da M. Ali Sebük, Nesterin Dirvana ve Osman Fethi Okyar'dan oluşan heyet üstlenmiştir. Aylık olarak yayınlanmaya başlayan *Hür Fikirler*, genelde aylık periyoda uymakla birlikte Nisan 1949'da yayınlanması gereken altıncı sayı normal zamanında yayınlanamamış ve Mayıs 1949'da altıncı ve yedinci sayı birlikte yayınlanmıştır. Toplam on bir sayı yayınlanabilen derginin son sayısı olan on birinci sayısı Eylül 1949'da yayınlandıktan sonra derginin yayını son bulmuştur.

Derginin birleştirilerek yayınlanmış 6. ve 7. sayılarını takip eden sayılarda grafiğin değiştiği görülmektedir. İlk beş sayıda kapak sayfası aynı grafikte ve farklı renklerde yayınlanırken bundan sonraki sayıların kapakları siyah beyaz çıkmaya başlamıştır. Muhtemelen bu değişiklik maddi sorunlar nedeniyle gündeme gelmiştir.

Derginin kapağında logonun hemen altında her sayıda farklı bir serlevha yer almıştır. İlk sayıda “Bekçi, Gecenin Neresindeyiz?” derken ikinci sayıda “Hürriyetsizlik içinde adalet aramak adaletsizlik içinde saadet ummaktır” cümlesine yer verilmiştir. Üçüncü sayıda “Hürriyeti diktatör bile sever, fakat yalnız kendisi için”, dördüncü sayıda “Hürriyeti sevip müdafaadan çekinen, istipdat altında onun hasretini duyar”, beşinci sayıda “Dile tahakküm, hakikatte fıkre ve vicdana tahakkümdür. Bu ise, tahakkümlerin en ağırıdır”, altıncı-yedinci sayıda “Hürriyet bir kişinin değil, herkesin hakkıdır (H. Spencer)”, sekizinci sayıda “İnsan hür olmadan mesut olmaz (Dante)”, dokuzuncu sayıda “Bütün nimetler, hatta fazilet bile hürriyetsiz hiçtir”, onuncu sayıda “İnsanları yalnız ve ancak adalet tatmin edebilir”, on birinci sayıda “Hayat gibi hürriyete de, onu ancak her gün fethetmek mecburiyetinde

olan layıktır” cümlelerine yer verilmiştir. Bu serlevha cümlelerde hürriyet ve adalet değerlerinin yüceltilmekte olmasının dönem dikkate alındığında önemli bir mesaj taşıdığı açıktır. Ülkenin uzun bir otoriter tek parti yönetiminden değişen dünya şartlarının etkisiyle çok partili hayata geçerken özellikle muhaliflerin yücelttikleri değerlerin başında hürriyet, haklar ve adalet gibi temel kavramlar olduğu görülüyor. Sadece bu serlevha cümleler bile derginin temel hedefi ve siyasi eğilimi hususunda yeteri kadar ipuçları vermektedir. Elbette bu cümleler Başgil ve arkadaşlarının siyasi eğilimini ortaya koymaktadır.

Yine derginin kapak sayfasında “BU SAYIDA” başlığı altında her sayıda yer alan yazılar ve yazar adlarına yer verilmiş ve en altta da yine her sayıda tekrarlanan “Hür Fikirleri Yayma Cemiyetinin Neşir Vasıtasıdır” cümlesi tekrarlanmıştır.

Bir yıl gibi kısa bir süre ve on bir sayı yayımlanabilen *Hür Fikirler Mecmuası*, yayında kaldığı sırada dile getirdiği fikirler, hassasiyetler ve idealler bakımından Türkiye’nin demokrasi mücadelesinde küçümsenmeyecek bir katkı sağladığı söylenebilir. Derginin özgünlüğü elbette sahibi Ali Fuad Başgil’in fikirleri, mücadelesi ve katkılarıyla yakından ilgilidir.

Hür Fikirler Mecmuası, genel itibarıyla akademik ve fikri niteliği ağır basan, bunun yanında popüler konularda da yazılara yer veren bir düşünce dergisi olarak değerlendirilebilir. Burada yayınlanan yazılara bakıldığında genel olarak demokrasi, temel haklar, liberalizm, özgürlükler ve siyasi gelişmelerle ilgili olduğu görülür. Güncel siyasi polemiklerden ve basit tartışmalardan uzak durulduğu ve her sayıda yer verilen tercümelerin de liberal düşünce, siyasi gelişmeler ve temel haklar ve özgürlüklerle ilgili olduğu dikkat çekmektedir. Genelde telif yazıların Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti’ne mensup olan ve derginin yayın kurulunda yer alan kişilerin elinden çıktığı anlaşılmaktadır.

Ali Fuad Başgil’in Dergiye Katkıları

Cemiyetin başkanı ve derginin sahibi A. Fuad Başgil’in yazıları birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, sekizinci ve onuncu sayılarda yer almakta olup genel olarak demokrasi, özgürlükler ve hükümet üzerine olan teorik nitelikleri baskın yazılardır. Bu yazıların Başgil’in siyasi duruşunu ve gelişmelere bakışını ortaya koyması bakımından önemlidir. Derginin birlikte yayınlanan altıncı-yedinci, dokuzuncu ve on birinci sayılarında Başgil’in herhangi bir yazısının bulunmadığı görülmektedir.

Başgil’in *Hür Fikirler Mecmuası*’ndaki yazıları şunlardır:

“Başlarken”, Sayı: 1, Kasım 1948, s.3-4.

“Demokrasilerin Tehlikesi ve Çift Meclis Usulü”, Sayı: 2, Aralık 1948, s.75-78.

“Demokrasilerde İkinci Meclis ve Faydaları”, Sayı: 3, Ocak 1949, s.125-130.

“Tek Meclis Usulünün Dayandığı Esaslar”, Sayı: 4, Şubat 1949, s.165-168.

“Dil Beyannamesi Münasebetiyle”, Sayı: 5, Mart 1949, s.195-199.

“Hükümete Dair”, Sayı: 8, Haziran 1949, s.291-297.

“Demokrasi ve Mekteplerimiz”, Sayı: 10, Ağustos 1949, s.391-400.

Derginin yayın hayatına başlamasını “Başlarken” başlıklı yazı ile duyuran (s.3-4) Başgil, bir yıl önce kurulan *Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti*'nin “faaliyet organı” olacak olan derginin yayın hayatına çıkışını,

“sırf tecrübi ve rasyonel zekânın ışığı altında düşünülmüş yoğrulmuş fikirlerin yayımını temine çalışacaktır. Bu yolda çalışmamızın memlekete karşı yapılacak büyük hizmetlerden biri olduğuna kaniyiz. Zira devlet muhiti içindeki hukuki ve siyasi bütün hürriyetlerimiz, netice itibarile, hür fikir ve vicdanın temizlendiği iç âlem hürriyetimizin ve şahsi muhtariyetimizin haricileşip devam etmesinden başka bir şey değildir. Hürriyeti sevmek, hakikatte, hür fikir ve vicdanı sevmektir. İnsan şahsının muhtariyetini de bu sevgi yapar (Başgil, 1948; 4)” sözleriyle kamuoyuyla paylaşmıştır.

Başgil, Sayı: 2'de yayınlanan “Demokrasilerin Tehlikesi ve Çift Meclis Usulü” başlıklı yazısında “çoğunluk” ilkesini tartışmakta ve uygulamadaki sorunlar üzerinde durmaktadır. Çağdaş demokrasilerin doğrudan demokrasi olmayıp temsili nitelikte olduğuna dikkat çeken Başgil, bu sistemin “ekseriyet prensibi”ne dayandığını ve halkın irade ve hakimiyetini Millet Meclisine devrettiğini, Meclisin de temsilen karar verip kanun yapmakta olduğunu, fiilen hüküm süren Meclisin bütünü değil içinden “kuvvetli veya zayıf bir ekseriyet” olduğunu, uygulamada karar veren ekseriyetin Meclisin ekseriyeti değil o anda oylamada olanların ekseriyeti olması nedeniyle “bütün kuvvet ve iktidarın anonim bir kütleden ibaret olan ekseriyete geçmesi”nin hürriyet ve hakkaniyet için bir “tehlike” olduğunu belirtmekte ve söz konusu çoğunluğun “(t)emsil ettiğine inandığı milli iradenin kutsiyetine dayanarak en zalim diktatörlere bile rahmet okutacak şekilde hareket edebil”eceğine dikkat çekerek bu tehlikenin kuvvetler ayrılığı ve çift meclis yöntemiyle aşılabileceğini anlatmaktadır (Başgil, 1948; 75-78). Henüz demokrasi üzerine yeteri oranda tartışmaların yapılmadığı bir toplumda demokrasinin “çoğunluk” ve

“çoğulculuk” boyutlarının uygulamada yol açabileceği sorunların gündemde olmaması normal görülse bile Başgil’in “çoğunluk” boyutunun yol açabileceği önemli bir soruna eğilmesi ve kamuoyunun dikkatini çekmesinin anlamlı olduğu söylenebilir. Gerçekten de çoğunluk adına hareket ettiğini söyleyen “nispi çoğunluk”un yol açabileceği sorunlar bugün çok daha iyi bilinmektedir.

Derginin Ocak 1949’da yayımlanan üçüncü sayısında Başgil’in “Demokrasilerde İkinci Meclis ve Faydaları”, başlıklı yazısı yer almıştır (Başgil, 1949; 125-130). Başgil’in bu yazısı, bir bakıma bir önceki sayıda yayımlanan “Demokrasilerin Tehlikesi ve Çift Meclis Usulü” adlı yazının devamı olup bu yazısında dikkat çektiği demokrasinin olumsuzluklarını gidereceğine inandığı “çift meclis” sistemini savunmaktadır. Demokrasi ile hürriyet rejiminin aynı olmadığına, ancak birbirine sıkıca bağlı olduğuna dikkat çeken Başgil, “İkisi arasında tıpkı bir zarf ve mazruf münasebeti vardır. Suyun kabına nispeti ne ise, hürriyetin de demokrasiye nispeti aşağı yukarı odur (Başgil, 1949; 125-130)” diyerek demokrasilerin halkın hükümet ve idareyi bizzat ve doğrudan ele alması usulüne değil Millet Meclisi yoluyla temsili esasa dayandığını ve bu esasın ana ilkesinin “ekseriyet prensibi”ne dayandığını açıkladıktan sonra demokrasilerde ikinci meclislerin gördükleri işlevleri anlatmakta ve iktidarın sınırlandırılmasında ikinci meclislerin rolüne eğilmektedir. Bir yandan kuvvetler ayrılığı ilkesi diğer yandan da çift meclis sistemi hürriyetlerin temini ve garanti altına alınmasında çok önemli olduğunu, meclisteki “nisbi çoğunluk”un denetimi için ikinci meclisin rolünün ihmal edilmemesi gerektiğini savunmaktadır (Başgil, 1949; 125-130).

Şubat 1949’da yayımlanan derginin dördüncü sayısında Başgil’in “Tek Meclis Usulünün Dayandığı Esaslar” adlı yazısı yer almıştır. Bu yazı da önceki sayılarda yayınlanan çalışmaların devamı niteliğinde olup onlarla birlikte okunması halinde savunduklarını sağlıklı değerlendirmek mümkündür. Zira ilkinde demokrasiler için muhtemel tehlikeye dikkat çekmiş, arkasından ikinci meclisin faydalarını savunmuş ve bu sayıda da tek meclis sisteminin dayandığı esasları ve buna yönelik eleştirilerini ortaya koymuştur (Başgil, 1949; 165-168). Çift meclis sisteminin demokrasiler için genel ve normal bir durumu olduğuna dikkat çeken Başgil, Birinci Dünya Savaşından sonra Türkiye, İspanya, Finlandiya ve bazı Baltık ülkelerinde tek meclis sisteminin benimsendiğini belirttikten sonra bu ülkelerdeki sorunlara değinmekte ve diğer demokratik ülkelerdeki çift meclis sistemine dikkat çekmektedir. Başgil’e göre tek meclis sisteminin teorik temelinde J. J. Rousseau’nun

Montesquieu'nün kuvvetler ayrığı ilkesine karşı teklifi savunması yatmakta olup "J.J. Rousseau, kuvvet ve salahiyetlerin tek bir mecliste toplanması, hatta bunun mümkün olursa, temsili bir meclis değil, doğrudan doğruya halk meclisi olması tezini müdafaa etmiş ve meclis istibdadına dayanan otoriter demokrasilerin piri olmuştur(Başgil, 1949; 165)." Rousseau'nun bu tezine destek verenlerin bir ülkede bir millet ve bir tek milli irade olduğunu, bu iradenin parçalanamayacağını ve meclisin tek olması gerektiğini savunduklarını belirten Başgil, çift meclis sistemlerinde meclisler aynı yönde giderlerse meclislerden birinin fazla olduğunu ve iki meclisin işini birinin görebileceğini, şayet aynı yönde gitmezlerse sürekli bir çatışma ve çelişkinin yaşanacağını ve bunun da devlet çarkını zaafa uğratacağını, çift meclisin aristokrasinin bir sonucu olup masraftan başka bir şey olmadığını, işlerin hızlı görülmesi için tek meclis usulünün temel esas olması gerektiğini savunduklarını belirttiikten sonra Başgil, bu tezleri etkili bir şekilde eleştirmektedir. Bunun bir "saf-sata" olduğuna değinen Başgil, çift meclis usulünü insanın iki gözlü oluşuna benzetmekte ve "...sağcı ve solcu bütün totaliter Sezarizm taraftarları, hep bir ağızdan, tek meclis usulünü müdafaa etmekte (Başgil, 1949; 167)" olduklarına dikkat çektikten sonra çift meclis usulünün yasamayı yavaşlatmasını olumlu bulmakta ve "frensiz bir sürat muhakkak ki emniyetin aleyhinedir" diyerek devlet gemisinin selameti için süratin değil emniyetin tercih edilmesi gerektiğini savunmaktadır (Başgil, 1949; 168).

Dikkat edilirse Başgil, art arda yayınladığı bu üç çalışmada hürriyet ve demokrasi için bugün de tartışılabilir önemli bir soruna ilgi çekmekte ve belli eleştirilerden hareketle çift meclis sistemini savunmaktadır. Hatırlanacağı üzere 27 Mayıs darbesinden sonra tesis edilen yeni siyasi yapıda çift meclis sistemi getirilmiştir. Ne var ki Başgil'in çift meclis sistemini savunmasındaki gerekçelerle 27 Mayısçıların gerekçeleri aynı olmamıştır. Darbe sonrasında getirilen çift meclis sistemi bir başka darbe ile son bulmuştur. 1876'da tesis edilen Meclis-i Umumi sistemi devam ettirilebilseydi, muhtemelen bugün çok farklı bir sonuçla karşı karşıya olabilirdik. Sürekli kurumlardaki bu değişiklik siyasi geleneği alt üst etmiş istikrar ve itibarın kurumsallaşmasını imkânsız hale getirmiştir.

Başgil'in *Hür Fikirler Mecmuası*'nda yayımlanan bunların dışındaki dil, hükümet ve eğitime ilişkin üç farklı yazısı ana eğilimden farklı gibi gözükse de aslında onun temel fikir dünyasından ayrı değildir. Başgil, bir hukukçu ve hürriyetleri savunan liberal eğilimli şahsiyet olarak dil konusundaki hassasiyetleri sürekli önde olan birisidir. Gerçekten de dil konusu Türkiye'nin

siyasi gelişmelerinden ayrı düşünülemez. Sürekli olarak siyasi iktidarların dil üzerinde sürdürdükleri yeni tasarruflar ciddi bir sorun olarak gündemi meşgul etmiştir. Derginin Mart 1949'daki beşinci sayısında yayımlanan "Dil Beyanamesi Münasebetiyle (Başgil, 1949; 195-199)" adlı yazısı, temelde *İstanbul Muallimler Birliği* tarafından düzenlenen ve Hür Fikirleri Yayma Cemiyetinin de çalışmalarında yer alarak birlikte yayınladıkları *Dil Beyanamesi*'nin değerlendirilmesi ve dil hususundaki düşüncelerin ifade edildiği bir yazıdır. Başgil, "uydurma dil"den ciddi şekilde şikâyet etmekte ve muhalefetin tutumunu eleştirmektedir. Muhalefetin de "iktidarın dil kâhyalığını desteklemekte (Başgil, 1949; 195-199)" olduğunu belirten Başgil, talebini kısaca şu şekilde ifade etmektedir: "Hülâsa, dil davası gibi neticeleri itibarıyla en şümüllü bir memleket davasında muhalefetten büyük himmetler ve hizmetler beklemek hakkımızdır (Başgil, 1949; 196)". Başgil'in dilin bir hükümet işi olmadığını ve kendi dinamikleri içinde gelişmesi gerektiğini savunması ilgi çekici bir yaklaşım olup bugün de dikkate değerdir.

Başgil'in derginin sekizinci sayısındaki daha çok siyasi ve hukuki teorik değerlendirmelerin yer aldığı "Hükümete Dair (Başgil, 1949; 291-297)" başlıklı yazısından sonra dokuzuncu sayıdaki "Demokrasi ve Mekteplerimiz (Başgil, 1949; 391-400)" başlıklı yazısı Hür Fikirler'deki son yazısı olmuştur. Başgil, nispeten bu uzun yazısında demokrasi ile otokrasilerin okullarında verilen eğitim ve yapılan öğretim faaliyetlerini değerlendirmekte olup siyasal sistemler açısından eğitimin temel işlevlerini tartışmaktadır. Genel olarak "talim" ve "terbiye" konusunu siyasi otorite ve sistem açısından analiz etmekte ve "(v)atandaşın rey ve iradesiyle kurulup işleyen bir hükümet ve idare sistemi" olan demokrasilerde fertlerin eğitiminin önemine dikkat çekmektedir. Fertler eğitimden yoksun olurlarsa bunun sağlıklı işleminin söz konusu olmadığına değinen Başgil, öncelikle "hocaların bizzat irade serbestliğine ve sağlam bir karakter terbiyesine sahip, mesleki formasyonu yerinde adamlar olması şarttır. Emir kulu ve otoritenin esiri olan mektep yalnız çocuklar için değil milli camia için ve hatta insanîyet için (Başgil, 1949; 394)" ciddi bir sorun olacağına işaret etmektedir. Demokrasi ile otokrasilerin okulları arasında "zihniyette, prensipte, talim ve terbiye usullerinde (Başgil, 1949; 395)." çok açık farklılıklar olduğuna dikkat çekmekte ve eğitimin demokrasinin tesisi için önemini ortaya koymaktadır. Bu noktadan bakınca Türkiye'deki durumun iç açıcı olmadığını belirten Başgil otoriter mektep sisteminin hiç değişmeden devam edip durduğunu ve bunun ciddi sonuçları olduğunu, demokrasi zihniyetine mensup fertlerin yetişmeleri için Milli Eğitim sisteminde ciddi değişikliklerin yapılması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Aslında Başgil, gençlerin eğitimi ve iyi yetişmesi konusuna hiçbir zaman ilgisiz kalmamış sürekli olarak ülkenin geleceği için gençliğin iyi yetişmesi için mücadele vermiştir. Yayınları arasında yer alan *Gençlerle Baş Başa* (Başgil, 2017) adlı klasikleşmiş popüler kitabı bugün dahi istifade edilen önemli bir kaynak olarak görülmekte ve okumaları için gençlere öğretmenler tarafından tavsiye edilen kitaplar arasında yer almaktadır. Başgil'in *Hür Fikirler Mecmuası*'ndaki son yazısının eğitim konusunda olması şaşırtıcı olmamalıdır. Gerçekten bu yazı sadece eğitim ve öğretimin analizini yapmıyor, eğitim ve öğretimin siyasi otorite ve sistemler açısından temel işlevlerini irdeliyor. Dolayısıyla *Hür Fikirler*'deki diğer yazılarda üzerinde durduğu siyasi sistemle, hürriyet, adalet, demokrasi ve siyasi gelişmelerden uzak bir yazı olmayıp bu bütün içerisinde değerlendirilecek bir çalışmadır.

Dergi Sayılarında Yer Alan Diğer Yazılar

Hür Fikirler Mecmuası'nın sayılarında Başgil'in dışında pek çok kişinin telif ve tercüme yazısı yer almıştır. Dergi hakkında sağlıklı bir görüntü ortaya koyabilmek için yazıları yayımlanan kişileri ve çalışmalarının başlıklarını vermekte yarar vardır. Derginin ilk sayısında Başgil'in takdim niteliğindeki "Başlarken" yazısı dışında A. Adnan Adıvar'ın "Akademik Hürriyet" (5-10); Ahmet Emin Yalman'ın "1848-1948" (11-15); M. Ali Sebük'ün "Demokraside Jüri" (16-21); Walter Lippmann'dan Necati Erkurt'un çevirdiği "Şahsın Masuniyeti" (21-24); Osman F. Okyar'ın "İktisatta Plan veya Plansızlık" (25-28); Kemal Cündübeyoğlu'nun "Matbuat Hürriyeti" (29-31); Max Salvadori'den Süreyya Ağaoğlu'nun çevirdiği "Birleşik Amerika'da Liberalizm" (32-35) ile Burhan Apaydın'ın Dil Kongresinde yaptığı "Türkçe Meselesi" adlı konuşma (36-39) ve *Hür Fikirler* Yayma Cemiyeti'nin "Üniversite Kürsülerinde Tedris Hürriyeti" konusundaki beyannamesi (40-45) ile derneğin kuruluşunu duyuran Cemiyet Beyannamesi yer almıştır (45-50). Dikkat edilirse yazıları yayımlanan kişilerin Cemiyet mensubu oldukları dikkat çekiyor.

Aralık 1948'de yayınlanan 2. sayıda sırası ile şu yazılar yer almıştır: Nejat Özgür tarafından Hamdullah Suphi Tanrıöver ile yapılan bir röportaj "Demokrasinin İstikbali"; Ahmet Emin Yalman'ın "Liberallik Modası Geçmiş Bir Gidiş midir?"; Cihad Baban'ın "Basın Hürriyeti ve İnsan Hakları Mevzuunda Yeni Telakkiler"; Mehmet Ali Sebük'ün "Vatandaş Hakkı ve Ceza Kanunu"; Sulhi Dönmezer'in "Hürriyete İnanmak ve İman Etmek"; Bahri Savcı'nın "Hürriyet ve Demokrasi Müesseselerini Tanıma Noksanımız";

Ali Fuad Başgil'in "Demokrasilerin Tehlikesi ve Çifte Meclis Usulü"; Kemal Cündübeyoğlu'nun "Matbuat Hürriyetimiz", Walter Lippmann'dan Necati Erkurt'un çevirdiği "İstibdadın Esasları", İhsan Yurtoğlu'nun hazırladığı "Aydın Tarihçesi" adlı yazılar.

Ocak 1949'da yayınlanan Hür Fikirlerin 3. Sayısı'nda yayımlanan yazılar şunlar: Ahmet Emin Yalman, "Liberal Başmuharrirlerin Londra'daki Milletlerarası Toplantısı" (99-102); Selim Ragıp Emeç, "Türklüğe Yakışan Demokrasi Bayrağı" (103-104); Mustafa Bendereli, "Kitap ve Hürriyet" (105-106); Mehmet Ali Sebük, "Demokrasinin Gerçek Yolu" (107-111); Burhan Apaydın, "İnsan Hakları ve Türk Hükümeti" (112-114); İsmet Alkan, "Ekonomi ve Fikir Hürriyetleri" (115-116); Halide Edip Adıvar, "Hür Adam Yetiştirmek", (117-124); Ali Fuad Başgil, "Demokrasilerde İkinci Meclis ve Faydaları" (125-130); Fahir Hâdi Armaoğlu, "Anayasamızdaki Hürriyetler" (131/134); Walter Lippmann, "Beşeri Kabiliyetlere Uygun Bir Hükümet Şekli", (Terc. Necati Erkurt, 135-137); Nejat Özgür, "1948 Türkiye İktisat Kongresi", 138-142); Orhan Apaydın, "Birleşmiş Milletler Üçüncü Assamblesi Toplantılarını Bitirdi" (143-146).

Şubat 1949 ayında yayınlanan 4. Sayıda yayımlanan yazılar şunlar: Abdülhak Kemal Yörük, "Devletçilik ve Hürriyet", (147-157); Burhan Apaydın, "Parti Programı-Hükümet Programı", (158-160); Mehmet Ali Sebük, "Hukuk Dili", (161-164); Ali Fuad Başgil, "Tek Meclis Usulünün Dayandığı Esaslar", (165-168); Osman Okyar, "İktisadi Buhrana Dair", (169-173); İsmet Alkan, "Ekonomide Devletçilik ve Fert Hürriyeti", (174-176); Nejat Özgür, "Münevverlerimizi Bekleyen Vazife", (177-180); Fahir Hâdi Armaoğlu, "Bugünkü Dünyamız", (181-184); Kemal Tosun, "Devletçilik Meselemiz", (185-189); "UNESCO'nun 1949 Programı", (190); "İlim ve Politika", (191); "81'inci Amerikan Kongresi", (192); Türkçe Meseleleri", (193-194).

Mart 1949 ayına ait 5. Sayıdaki yazılar şunlar: Ali Fuad Başgil, "Dil Beyanamesi Münasebetiyle", (195-199); Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti, "Dil Meselesi Hakkında Beyanname", (200-206); Halide Edip Adıvar, "Dil", (207-210); Abdülhak Kemal Yörük, "Dil Hakkındaki Beyanname Münasebetiyle", (211-213); Burhan Apaydın, "Uydurma Dil", (214-223); Hıfzı Tevfik Gönensay, "Ziya Gökalp ve Dil Kurumu", (220-225); Abdülkadir Karahan, "Muhtaç Olduğumuz Yazı Dili", (226-230); Celal Dereoğlu, "Bir Lisan Misakı ve Sonu", (231-237); "Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti tarafından neşredilen Dil Meselesi Hakkındaki Beyannamenin Matbuattaki Akisleri", (238-242).

Nisan ve Mayıs mecmuası olarak birleştirilen, Sayı: 6-7'de yer alan yazılar şunlardır: Burhan Apaydın, "Hürriyetin Asıl Teminatı", (243-245); Mustafa Hakkı Akansel, "Amerika Niçin Yükseldi", (246-251); Osman Fethi Okyar, "İktisadi Buhrana Dair-II", (252-255); Fahir Hâdi Armaoğlu, "Dünya Devleti Meselesi", (236-260); A. Selçuk Özçelik, "Fikir Hürriyeti", (261-263); Jean Lequiller-Nesterin Dirvana, "Liberal Başmuharrirler Konferansı", (264-267); Rene Courtin-Hamit Duru, "Fransız Ekonomisine Ait Paradokslar", (268-274); Albert Einstein, Kemal Tosun, "Fikirlerde İnkılap Zarureti", (275-278); Nejat Özgür, "Birleşmiş Milletler Üçüncü Umumi Heyetinin Flushing Meadow İçtimai", (279-282); "Dil Meselesi", (283-288).

Haziran 1949 ayına ait 8. Sayının yazıları şöyle: Ali Fuad Başgil, "Hükümetlere Dair", (291-297); Ahmet Emin Yalman, "Din ve Siyaset", (298-300); İsmet Alkan, "Milli İşletmeciliğimizi Geliştirmeliyiz", (301-304); Kemal Tosun, "Hürriyet, Harp, Sosyalizm", (305-311); Lucien Morice-Nami Esen, "Dünya İmparatorluğuna Doğru-I", (312-315); William Hard, "Amerikanın Senelik Milli Varidatı Vatandaşlar Arasında Ne Suretle Taksim Edilmektedir?-I" (İngilizceden İktibas eden Nezahet Nurettin Ege, 316-323; "II Altmış Beş Yaşından Sonra Yeni Vazifelerine Başlayan Amerikalı Profesörler", (324-327); L. Delzons, "Modern Ailede Disiplinin Gevşemesi", (Tercüme: Necati Erkurt, 328-330); "Birleşmiş Milletler Teşkilatının çalışmaları", (331-334).

Temmuz 1949 ayına ait Sayı: 9'da şu yazılar yer almıştır: Abdülhak Kemal Yörük, "Diktatörlüğün Tahripkarlığı", (343-347); Feyzi Necmeddin Feyzioğlu, "Şahsi Hürriyetlerin Teminatı Olarak Kazai ve İdari Mercilerin İstiklali Meselesi", (348-357); M. İskender Özturanlı, "Hürriyet ve Hürriyetsizlik Karşısında Türkiye", (358-362); Alfred Edwards, "İngilteredeki Sosyalist Tecrübelerden Alınacak Dersler", (Ter. Nezahet Nurettin Ege, 363-372); Lucien Morice, "Dünya İmparatorluğuna Doğru-II", (Ter. Nami Esen, 374-375); Bertrand Russell, "Ferdin Dünyadaki Rolü", (Terc. Necati Erkurt, 376-379); Arnold Toynbee, "Bugünkü Türkiye", (Terc. Peyami Erman, 380-385); Emile Labarthe, "Ferdî Haklar ve İçtimai İcaplar", (386-389).

Ağustos 1949 ayına ait Sayı: 10'da yer alan yazılar şunlar: Ali Fuad Başgil, "Demokrasi ve Mekteplerimiz", (391-400); İsmet Alkan, "Tetkik ve Raporlardan Azami Derecede Faydalanmalıyız", 401-404); Kemal Tosun, "Bölge Anlaşmaları ve Tarafsızlık Meselesi", (405-408); Şefik Seren, "Matbuat Kanunumuzun 48'inci Maddesi", (409-411); Mehmet İskender Özturanlı, "Söz ve Fikir Hürriyeti", (412-415); Nezahet Nurettin Ege, "Demokrasi

Cihanında Kadın: Penicillinin Tatbikatında Emsalsız Bir Rol Oynamış Olan Büyük Doktor Ethel Florey”, (420-425); Ivor Thomas, “Hükümet ve Muhalefet”, (Ter. Peyami Erman, 426-431); Hıfzı Veldet, “Voltaire ve Fikir Hürriyeti”, (432-435); Ahmet Emin Yalman, “Türkiye’nin Garp İle Şark Arasındaki Rolü”, (436-438).

Hür Fikirler Mecmuası’nın son sayısı olan Eylül 1949 ayına ait Sayı: 11’de yayınlanan yazılarsa şunlar: Sulhi Dönmezer, “İnkılaplarımızın İlim Gözü ile İzahı”, (539-541)¹; Kemal Tosun, “Goethe’den İlhamlar”, (542-547); “Demokrasimiz Etrafında Düşünceler Demokrasi Bir Anayasa Davasıdır-I”, (548-551); Arthur Bearce-Luis Villanon, “Amerikan İşçileri Amerikanın Serbest Teşebbüs Sistemi Hakkında Ne Düşünüyorlar”, (553-555); Labor and Nation, “İktisadi İşbirliği İdaresi Milletlerarası İşbirliği Şubesidir”, 556-357); Slobodan Yovanovitch, “Tito ve Kominform”, (Terc. Mehmet Fuat, 558-560); Bill Davidson, “Amerikan Parlamentosu Nasıl Çalışır?”, (Ter. Peyami Erman, 561-565); Lusien Morice, “Dünya İmparatorluğuna Doğru-III”, (Ter. Nami Esen, 566-567); Yılmaz Altuğ (Çev.), “Çocukların ve Gençlerin Korunması”, (568-572); Emery Reves, “Sosyalizmin İflası”, (573-578); Nezahet Nurettin Ege (İngilizceden iktibas eden), “Eski Dünyada Kapitalizm İflas Etmemiştir. Fakat Kapitalistler Kapitalizmi İflasa Sürüklemişlerdir”, (579-586)

Sonuç olarak Türkiye’nin fikir, akademi, siyaset ve hukuk tarihinde önemli bir yer işgal eden Ali Fuad Başgil tek alanda ve tek boyutlu olarak değerlendirilebilecek bir kişi değildir. Bir yandan mensubu bulunduğu akademi dünyasında saygın bir yer işgal ederken diğer yandan toplumun gelişmesi konusunda sorumluluklar üstlenmiş ve önemli hizmetler görmüştür. Geriye bıraktığı eserler hala kendi alanında temel referans kaynakları olarak önemli bir boşluğu doldurmaktadır. İkinci dünya savaşı sonrasında Türkiye’de çok partili hayata geçilmesi sürecinde tutumunu açık şekilde ortaya koyan Başgil akademi ve hukuk dünyasından düşünce birliği içinde olduğu arkadaşlarıyla birlikte kurduğu Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti ve arkasından bu cemiyetin yayın organı olarak yayın dünyasına kazandırdığı *Hür Fikirler Mecmuası* ile önemli bir hizmeti yerine getirmiş olduğu tartışmasızdır. Her ne kadar Başgil daha çok siyasi hayatta bilhassa 27 Mayıs darbesi sonrasındaki gelişmelerde takındığı tutum ve kararlarıyla bilinse de aslında ülkede özgür, adil ve demokratik bir sistemin kurulması yönünde verdiği mücadeleler daha da

1 11. sayı 440. Sayfadan başlaması gerekirken yanlışlıkla 540. Sayfadan başlamaktadır. Yüz sayfalık bir atlama söz konusudur. Biz dergideki sayfa numaralarını göstermeyi tercih ettik. Ancak bunun dikkate alınması gerekir.

önemlidir. Bir yıl kadar yayın hayatında devam eden *Hür Fikirler Mecmuası*'ndaki yazıları onun demokrasi mücadelesine olan katkısının küçük bir örneğini ortaya koymaktadır. Hür Fikirlerin hemen her sayısında genel olarak hürriyet, demokrasi, adalet, temel haklar ve siyasi gelişmeler konusundaki yazıların yer almış olması onun ve arkadaşlarının siyasi hedefleri hakkında bilgi vermektedir. Telif yazıların büyük ekseriyetinin Hür Fikirleri Yayma Cemiyetine mensup akademisyenlerce ve sahasının uzmanı kişilerce kaleme alındığı görülmektedir. Bu kişilerin Türk düşünce ve siyasi hayatında muhafazakâr, liberal, hürriyetperver ve liberal demokrasi yanlısı olarak bilinen kişiler olduğu açıktır. Dolayısıyla hem derneğin hem de onun bir yayın organı olan *Hür Fikirler Mecmuası*'nın demokrasi ve hürriyet mücadelesinde önemli bir yere sahip olduğu belirtilmelidir. Bazı sayılarda ve özellikle de son sayıda orijinal telif yazıların azlığı dikkat çekmekte ve bu boşluğun tercüme yazılarıyla doldurulduğu görülmekte ise de derginin katkısını küçültmemektedir. Tercüme yazıların da derginin genel misyonuyla az çok ilgili olduğu liberal dünyaya ait gelişmeleri yansıttığı söylenebilir. Son sayının tercüme ağırlıklı ve yazıların farklı konularda olması muhtemelen dergi yönetiminde bir tartışmanın sonucu olabilir. Zira derginin ilk sayılarında dikkat çeken telif ve demokrasi, hürriyetler ve adalet konusundaki yazılar ilerleyen sayılarda nispeten azalmaktadır. Bilhassa Cemiyetin dil beyannamesinin ve bununla ilgili yazıların yayınlandığı Mart 1949'daki 5. Sayının bir tartışmaya yol açtığı tahmin edilebilir. Nitekim bunu takiben Nisan ayında dergi yayınlanamamış ve Nisan-Mayıs sayısı birleştirilerek Mayıs ayında yayınlanabilmiştir. Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti dil konusunda son derece hassasiyet göstermekte ve uydurukça dile ve dilde tasfiyeye karşı mücadele vermiştir. Dili bir siyasi otorite sorunu olarak görmeyen ve dilin kendi dinamikleri içerisinde gelişmesini savunan Başgöl ve arkadaşları, Cemiyetin yayın organı niteliğindeki *Hür Fikirler Mecmuası*'nın da dil konusundaki hassasiyeti sürdürmesi yönünde bir çaba içerisinde olmuşlardır. Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti'nin ve onun bir yayın organı olan *Hür Fikirler Mecmuası*'nın Türkiye'nin demokrasi, özgürlükler, adalet ve siyasi gelişmesinde mütevazı bir katkı sundukları rahatlıkla ifade edilmelidir.

Kaynakça

- SADOĞLU, H. (2013) "Hür Fikirleri Yayma Cemiyeti", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt: 7, Liberalizm, (Edt. Taml Bora-Murat Gültekingil), İstanbul; İletişim Yayınları.
- BAŞGİL, A.F. (1948, Kasım) "Başlarken", *Hür Fikirler Mecmuası*, Sayı: 1.

- BAŞGİL, A.F. (1948, Aralık) "Demokrasilerin Tehlikesi ve Çift Meclis Usulü", Hür Fikirler Mecmuası, Sayı: 2.
- BAŞGİL, A.F. (1949, Ocak) "Demokrasilerde İkinci Meclis ve Faydaları", Hür Fikirler Mecmuası, Sayı: 3.
- BAŞGİL, A.F. (1949, Şubat) "Tek Meclis Usulünün Dayandığı Esaslar", Hür Fikirler Mecmuası, Sayı: 4.
- BAŞGİL, A.F. (1949, Mart) "Dil Beyannamesi Münasebetiyle", Hür Fikirler Mecmuası, Sayı: 5.
- BAŞGİL, A.F. (1949, Haziran) "Hükümete Dair", Hür Fikirler Mecmuası, Sayı: 8.
- BAŞGİL, A.F. (1949, Ağustos). "Demokrasi ve Mekteplerimiz", Hür Fikirler Mecmuası, Sayı: 10.
- BAŞGİL, A.F. (2017) Gençlerle Baş Başa, 119. Baskı, İstanbul, Yağmur Yayınları.